

ชื่อเรื่องคุณูปนิพนธ์	“พื้นที่วัฒนธรรมทุ่งลอ” กับการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ระบบทุนนิยมของสังคมชาวนาในลุ่มน้ำอิง
ชื่อผู้เขียน	สหทัยา วิเศษ
หลักสูตร	ปรัชญาคุษฎีบัณฑิต (สังคมศาสตร์)
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร. ปรีชา อุปโยคิน
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	รองศาสตราจารย์ ศรีศักร วัลลิโภดม

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาพื้นที่วัฒนธรรมทุ่งลอของสังคมชาวนาในฐานะที่เป็นทรัพยากรส่วนรวม (2) ศึกษากระบวนการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ระบบทุนนิยมของสังคมชาวนาในพื้นที่วัฒนธรรมทุ่งลอ และ (3) วิเคราะห์การดำรงอยู่ของสำนึกร่วมสังคมชาวนาในพื้นที่วัฒนธรรมทุ่งลอ พื้นที่ในการศึกษาคือ ที่ราบลุ่มทุ่งลอตั้งอยู่ในเขตจังหวัดพะเยาและจังหวัดเชียงราย การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และแนวทางการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ด้วยเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก การศึกษาประวัติศาสตร์ชีวิต การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และแบบไม่มีส่วนร่วม

ผลการวิจัยพบว่า ทุ่งลอเป็นพื้นที่วัฒนธรรมที่ประกอบด้วยพื้นที่ทางธรรมชาติ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นทรัพยากรส่วนรวมในสังคมชาวนา ในอดีตผู้คนเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ร่วมกันเป็นหมู่บ้าน มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันของผู้คนในระบบเครือญาติ ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีพ มีการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ก่อเกิดเป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน และมีความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ สิ่งเหล่านี้เป็นมีสำนึกร่วมของคนท้องถิ่นแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ การพัฒนาประเทศที่นำด้วยเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมในปีพ.ศ. 2504 เป็นต้นมา สังคมชาวนาในพื้นที่วัฒนธรรมทุ่งลออยู่ในช่วงของการเปลี่ยนผ่านใน 3 ระยะ ระยะแรกตั้งแต่การใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติในปี พ.ศ. 2504 ได้มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การส่งเสริมการเกษตรแผนใหม่ วิธีการผลิตแบบดั้งเดิมของชาวนาเริ่มเปลี่ยนเข้าสู่การผลิตเพื่อขาย โดยใช้ปัจจัยการผลิตสมัยใหม่ และเครื่องจักรกล

ในการทำนา แต่ในช่วงนี้ชาวนาส่วนใหญ่ยังคงวิถีการผลิตแบบดั้งเดิม มีการแลกเปลี่ยนแรงงาน การหาอาหารจากธรรมชาติ การประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผีและสิ่งเหนือธรรมชาติ ระยะนี้เรียกว่า สังคมชวานายุคพัฒนา ระยะที่สอง จากการขยายตัวของทุนภายในและทุนภายนอก ท้องถิ่นที่มีศักยภาพด้านการค้าและการลงทุน เกิดโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็กและขนาดกลาง การทำเกษตรแบบพันธะสัญญา การกว้านซื้อที่ดินในทุ่งลอกจากนายทุน ส่วนชาวนาที่สูญเสียที่ดิน ได้ไปทำงานในเมืองใหญ่และต่างประเทศ ทำให้แรงงานในภาคเกษตรลดลง และเกิดปัญหาสังคม ชนในชุมชน ระยะนี้เรียกว่า สังคมชวานายุคการผลิตเชิงพาณิชย์ และระยะที่สาม เป็นช่วงที่วิถีชีวิต ชาวนาได้เปลี่ยนไปสู่ความเป็นเมืองมากขึ้น ชาวนาผลิตข้าวเพื่อขาย นำเงินมาซื้อข้าวและอาหาร จากตลาด และประกอบอาชีพอื่นที่มีความหลากหลาย มีการขยายตัวของการปลูกยางพาราในที่นา และที่ราบเชิงเขา ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมลง เกิดการแย่งชิงการใช้ประโยชน์ในทรัพยากร ส่วนรวมจากคนภายในและทุนจากภายนอก ความเชื่อเรื่องผีและสิ่งเหนือธรรมชาติลดความสำคัญ ลง ระยะนี้เรียกว่า สังคมชวานายุคสมัยใหม่

กระบวนการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ระบบทุนนิยมของสังคมชวานาในพื้นที่วัฒนธรรมทุ่งลอปพบว่าเป็นรูปแบบของการเปลี่ยนแปลงที่เป็นวิวัฒนาการ และการเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนาขององค์กรต่าง ๆ ที่มีการวางแผนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านภูมิศาสตร์กายภาพ ด้านโลกทัศน์ชวานา ด้านเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ของคนในสังคม และการเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัย โดยมีปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนผ่านคือ ภาครัฐ นายทุน กลไกตลาด ความร่วมมือระหว่างภาคเอกชนและภาครัฐบาล และการแพร่กระจายของเทคโนโลยีสมัยใหม่ อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ไม่ได้ทำลายล้างล้างที่ เป็นระบบความสัมพันธ์ของผู้คนในสังคมชวานาไปจนหมดสิ้น แต่ภายในชุมชนยังคงมีโครงสร้าง กลไก และการสร้างกฎกติการ่วมที่เป็นทางเลือกของคนในท้องถิ่น เพื่อดำรงสำนึกร่วม สังคมชวานาในระบบความสัมพันธ์ทั้ง 3 มิติ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติในพื้นที่วัฒนธรรมทุ่งลอป

คำสำคัญ: พื้นที่วัฒนธรรม/ทุ่งลอป/การเปลี่ยนผ่าน/ระบบทุนนิยม/สังคมชวานา

Dissertation Title	“Thunglor Cultural Space” within the Transitional Period of Capitalism in a Peasant Society of the Ing River Basin
Author	Sahathaya Wises
Degree	Doctor of Philosophy (Social Sciences)
Advisor	Assoc. Prof. Dr. Preecha Upayokin
Co-Advisor	Assoc. Prof. Srisakra Vallibhotama

ABSTRACT

This study has three objectives: (1) to explore Thunglor Cultural Space of a peasant society as a public space; (2) to study the transition process of capitalism in a peasant society of the Thunglor Cultural Space; (3) to analyze the existing of social and cultural consciousness of a peasant society of the Thunglor Cultural Space. Thunglor is located in Phayao and Chiang Rai province. This study obtained data by conducting a qualitative research and historical approach. Research methods were in-depth interview, focus group discussion, life history interview, and participatory and non-participatory observation. The research results are shown as followings:

Thunglor Cultural Space comprised with natural and cultural area as a public space of a peasant society. In the past, people were settled down in the area and established villages by using natural resource for living. Regarding the adaptation to natural environment and supernatural beliefs, the people of Thunglor had created their own local wisdom knowledge for their way of life. Closed relations among the people in Thunglor are mainly found in kinship system. They also had social and cultural consciousness regarding 3 relationships; humans to humans, humans to natural, and humans to supernatural.

Since the development of free market economy of Thunglor in 1961, it can be divided into three stages of changing from traditional peasant to be more advance capitalism. Stage One:

The first National Economic Development Plan in 1961, the major national policy aimed to strengthened technological development, national infrastructure, and agricultural extension. The traditional products had initiated to commercial production. But the most of peasant still used traditional production such as exchanging of labor, getting food from natural, and making ritual on supernatural. This stage is called “peasant society under development plan.” Stage Two: The growth of local business and external economic forces, small and medium factories were established, the contract farming, and a number of outside investors purchased lands in Thunglor. The landless people moved out to work in urban or going aboard which reduced agricultural labors and caused of social problems. This stage is called “peasant society under commercial era.” Stage Three: Effects of the world economic expansion and government policy, Peasant lifestyle had changed to modernization. They had planted rice as a business and bought food from market. The extension of rubber trees in low land and highland. The common property resources were crucial changed into the private property. The social impact was found in terms of conflict between local people and the external investors in dealing with common property resources. The belief in supernatural had gradually been reduced. This stage is called “modern peasant society.”

The transition process to capitalism in Thunglor cultural space may be implied as a model of evolution and development plans in physical geography, peasant vision, economic, social relationship and modernization. The factors of transition were government, capitalists market mechanism, the cooperation between government sectors and private sectors and the dissemination of technology. However, the capitalism could not be destroyed the social and cultural consciousness of peasant society of Thunglor. In fact, the capitalism of Thunglor has not destructed social and cultural consciousness. But Thunglor cultural space still have the social structure, social mechanism and social rule which maintain the social and cultural consciousness of humans to humans, humans to natural, and humans to supernatural in Thunglor.

Keywords: Thunglor/Cultural space/Transition/Capitalism/Peasant society